

SVERIGES

HÄRADSALLMÄNNINGSFÖRBUND

Fabriksgatan 54 A 702 23 ÖREBRO Tel:019-108080

Synpunkter från Sveriges Häradsallmäningsförbund på ”Kyrkan och skogen – Ansvar, handling och hopp”.

Dnr KS 2024-1496

Övergripande synpunkter och reflektioner

Sveriges Häradsallmänningar ligger i norra Götaland och södra Svealand och våra synpunkter och reflektioner grundar sig i huvudsak på våra erfarenheter från detta geografiska område – dvs bla så har vi inte här några kommentarer om tex relationer med samer.

Kyrkan är en stor markägare och tar – och bör ta – ett övergripande ansvar för sitt brukande av jord och skog. Kyrkans roll som stor markägare lyfts också fram i utredningen.

I Häradsallmäningsförbundets ögon är kyrkan en relativt aktiv ägare som aktivt driver frågor kring allt från tex certifiering, deltagande i Skogsstyrelsens arbete med att ta fram nya målbilder till att praktiskt ute i skogen visa stor hänsyn och avsätta betydligt större arealer än vad lagar och certifiering kräver.

Vi ser i många avseenden nuvarande skötseln av kyrkans skogar som ett föredöme.

En grundbult i Förbundets värdegrund är att man ska respektera äganderätten. I den skogsvårdslag som gäller sedan 1993 ska miljömål och produktionsmål väga lika tungt. Vi har 300.000 skogsägare som delvis har olika mål med sitt ägande som på det sättet skapar en bred mångfald i förvaltningen av våra skogar – och som Förbundet ser det så är det en del i att säkerställa att vi klarar miljömål och produktionsmål. Med Förbundets syn på äganderätten ansåg vi initialt att kyrkans utredning är en intern fråga för ”ägarna/medlemmar” i svenska kyrkan. Nu har debatten kring utredningen blivit alltmer polariserad och många olika organisationer och intressenter har framfört sina synpunkter varför även Förbundet på ett övergripande plan valt att göra det.

Förbundet anser att kyrkans utredning är väl negativ och ensidig i sin beskrivning av dagens skogsbruk men framförallt belyser inte utredningen konsekvenser, hot och möjligheter av framfört förslag.

OM man genomför nu lagt förslag inom föreslaget tidsfönster påverkar det även samhället inklusive vår landsbygd, vår industri osv. Skulle fler skogsägare följa efter kyrkan och sträva mot samma förändringar så kommer vår skogsindustri under de närmaste årtiondena tvingas till mycket radikala nedskärningar. Vad ska vi ersätta en betydligt lägre volym sågade trävaror med? Betong? Kommer det ens vara möjligt att om 15 – 20 år sälja de virkesvolymen som utredningen skissar att kyrkan då vill leverera?

OM man genomför framlagt förslag i sin helhet inom ett så kort tidsfönster som föreslås så får det dessutom drastiska konsekvenser för hur kyrkans framtida skogar estetiskt kommer att se ut och Förbundets uppfattning är att många i Sverige vill John Bauer-lika pelarsalar där man kan plocka svamp, ströva eller bara njuta av att man ser långt bort – de skogarna skapas inte genom hyggesfritt skogsbruk.

De allra flesta forskarna är överens om att ett skogsskötselprogram utan trakthyggesbruk ger i storleksordning 20 procent lägre tillväxt vilket innebär att CO2-bindningen kommer att minska. Är det klokt?

Frågorna är komplexa och vi har inte en heltäckande forskning som stödjer nu framlagt förslag. Den skogsutredning som regeringen tillsatte i februari 2024 kommer redovisa en extremt bred genomgång med helikoptersyn på dessa frågor. **Häradsallmäningsförbundet mycket starka rekommendation är därför att avvakta med ett ta en ny långsiktig inriktningsbeslut innan kyrkan utvärderat den Skogsutredning som Göran Örlander ska redovisa 29:e augusti.** (Häradsallmäningsförbundets sekreterare Erik Petré en av 6 experter från svenskt skogsbruk som sitter med i den).

Mera detaljerade synpunkter

Sveriges Häradsallmäningsförbund delar många av de mera övergripande målen som förs fram i ”Kyrkan och skogen – Ansvar, handling och hopp”. Svenska kyrkan är en av Sveriges största skogsägare och kyrkan har inget eget industriellt intresse och därmed är man mera fri än många andra aktörer att se till själva brukandet och dess konsekvenser.

En stor andel av de över 400 sidorna i utredningen handlar om två saker:

- Kritisk beskrivning av dagens skogsbruk där vi saknar historik och beskrivning av den snabba utveckling och förändring som vi haft de senaste 30 åren
- Det är många citat i utredningen. Citaten har ofta klippts ut från olika utredningar som pga att de är urklippa från sitt sammanhang saknar kontext och nu istället har bakats ihop till en negativ nulägesbeskrivning av svenskt skogsbruk som vi inte delar

De skogar som Sveriges Häradsallmänningar äger har vi ägt och förvalt sedan innan Sverige var kristet. Fokus och därmed mål och skötsel har ständigt förändrats över tid. Från början präglades Häradsallmänningarna av att markägarna inom Häradet ville ha viss kontroll över marken för att inte andra brukare skulle börja bruka marken. Senare blev det allt viktigare att sommartid ha marken till bete och samla foder inför vintern. Målsättningen har sedan sakta ständigt förändrats – i början av förra århundradet var fokus och mål mera på torv och husbehovsvirke för uppvärmning. Idag är fokus på hållbart skogsbruk och grön omställning.

Sverige fick 1993 en helt ny skogspolitik med tillhörande ny skogsvårdslag som bland annat genomsyrades av att produktionsmål och miljömål var likställda. Det har gått i storleksordning en halv trädgeneration sedan vi fick den lagen. Lagen i kombination med ny forskning och ett nymornat intresse för miljöfrågor har gjort att för mångfalden många viktiga parametrar som död ved, grovt löv, ökad trädslagsblandning ökar relativt snabbt (även om det är från låga nivåer). De bestånd som vi idag anlägger kommer om 40 år ha ett helt annat utseende än dagens 40-åriga bestånd.

På ett övergripande plan delar vi merparten av de nulägesbeskrivningar som görs och av långsiktiga mål för brukandet. Häradsallmäningsförbundet anser att det är viktigt att vi fortsatt utvecklar brukandet av skog och jord. Utredningen beskriver dock inte historiken och orsaken till

att våra skogar ser ut som de gör. Under lång tid (fram till den nya skogsvårdslagen 1993) var det tex på nästan all mark förbjudet att föryngra med andra trädslag än tall och gran. Tex så var flygbesprutning av lövsly på många marker nästan den enda möjliga lösningen för att kunna följa lagen.

Det är viktigt att vi fortsatt arbetar aktivt för att säkerställa den biologiska mångfalden och värna klimatet. Utredningen belyser inte att det i vissa avseenden finns ett motsatsförhållande mellan dessa två mål.

På flera ställen i utredningen lyfts den så kallade "Rödlistan" fram som bevis för att den biologiska mångfalden snabbt utarmas i Sverige. Enligt Rödlistan så har vi sedan 1850 tex fått 38 nya häckfågelarter medan 12 arter numera inte längre häckar i Sverige. Totalt har vi idag ca 500 fler arter i Sverige (varav ca 200 är invasiva) än vad vi hade 1850. De nya arterna klassas med automatik som "hotade" när de etableras i Sverige. Flera av dessa arter klassas sedan efter en tid som "icke hotade" – två exempel är skäggmes och brandkronad kungsfågel. Skrivningarna om Rödlistan är på samma sätt som många andra skrivningar hårt vinklade och inte heltäckande.

I utredningen står *"Som stor markförvaltare har kyrkan ett särskilt ansvar och även förutsättningar att göra skillnad för klimatet och den biologiska mångfalden."* Vi delar åsikten om att kyrkan är en stor och betydelsefull ägare som därmed har ett övergripande nationellt ansvar för att utveckla ett ännu mera hållbart brukande. Här i Mellansverige möter vi i vår vardag kyrkan som skoglig förvaltare. Kyrkan har – som också beskrivs i utredningen – skyddat högre andel av sin mark än nästan alla andra skogsägare. Kyrkan har aktivt drivit frågor kring tex certifiering, Skogsstyrelsens arbete med målbilder osv. Vi anser att kyrkan i många avseenden idag är ett föredöme i att ta ett helhetsansvar för andlig, ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet. Självklart ska fortsatt brukande av kyrkans jord och skog genomsyras med de ledstjärnorna.

En stor del av utredningen handlar om att nuvarande brukande inte är hållbart och utredningen förslår en mycket radikal förändring av brukandet. De står inte många rader om vilka konsekvenser det får för kyrkan och för samhället inklusive landsbygden om man genomför utredningens förslag. Med några få ord bagatelliseras vikten av att ersätta fossila produkter med produkter från skogen. Det finns motatsförhållanden mellan olika mål och många frågor är mycket komplexa men utredningen belyser inte det.

I Kapitel "7.6.2 Andlig hållbarhet innebär handling och ansvarstagande" beskrivs vikten av 8 principer – bland annat långsiktighet och försiktighet. Vi delar den värdegrunden – vilket gör att vi är väldigt förvånade över den snabba och radikala förändring av skötsel och mål för Kyrkans skogar som utredningen föreslår. En del av förslagen är idag relativt oprövade och konsekvenserna av förslagen går med nuvarande kunskap inte att med säkerhet utvärdera. De plantor som idag etableras ska – oavsett om man tillämpar ett trakthyggesbruk eller någon form av kalhyggesfritt skogsbruk - växa i 70 – 140 år. De nya skogar som vi idag anlägger kommer om 40 – 50 år inte se ut som dagens 40 – 50 åriga bestånd. De skogar som vi idag anlägger kommer att ha en helt annan variation och mångfald.

Vi har idag en polariserad debatt om hur vi bör sköta/förvalta våra skogar och tonläget är stundtals mycket högt. Den polariserade debatten tillsammans med ett mycket oklart rättsläge gör att många av Sveriges drygt 300.000 skogsägare väljer att avverka sina bestånd vid yngre åldrar än vad man gjorde förr. Häradsallmäningsförbundet anser att nuvarande trend är beklaglig – men på många sätt begriplig. Den skogsägare som satsar på längre omloppstider och högre biologisk mångfald riskerar att tappa rådigheten över sin mark. Den här problematiken är en del

av orsaken till att vår regering i början av 2024 beslutade att tillsätta en skogsutredning. Andra delbetänkandet av skogsutredningen kommer preliminärt att redovisas 29:e augusti 2025 och i den redovisningen finns bland annat en större analys av substitutionseffekter och hur de påverkar klimat och mångfald.

I utredningens konkreta förslag finns det ofta med värdeladdade ord, tex står det på flera ställen att man ska tillämpa mera "naturnära" skogsbruk som exemplifieras med "blädning och hyggesfritt". Begreppen "blädning och hyggesfritt" är inte tydligt definierade och forskningen har tyvärr varit lite bristfällig på området och därmed är resultat och konsekvenser inte självklara. Metoderna gynnar sekundära trädslag som gran, dvs granandelen i våra lär öka och tallen som är ett pionjärträd kommer att bli mera ovanligt.

Nedan som exempel ett urklipp på ett av förslagen.

3. Områden för naturnära skogsbruk: 33 % av skog
skogsbruk menas ett multifunktionellt landsk
produktionsklassad mark med skonsamt småskaliga

När man läser det lösryckt från sitt sammanhang verkar det bra! Ordet skonsamt verkar ju bra! Alla vill ju att brukandet ska vara skonsamt. Men vad menas med skonsamt? Ska man regelbundet bara avverka de grövsta träden måste maskinerna vara större och därmed tyngre – och man måste köra fler gånger i varje bestånd. I traditionellt trakthyggesbruk gallrar man 1 – 2 gånger och sedan slutavverkar man. Dvs i det enskilda beståndet är maskiner vid 2 – 3 tillfällen per omloppstid (60 – 120 år). Om man ska bruka kalhyggesfritt så måste maskinerna nog köra där typ var 15:e år – minst dubbelt så ofta som vid traditionellt trakthyggesbruk. Hur påverkar det körskadorna? Miljön? Ekonomin?

OM man avsätter 20 procent av skogsmarken som inte brukas alls och på ytterligare 33 procent av arealen brukas med "naturnära skogsbruk" kommer självklart en del arter att gynnas – andra att missgynnas. Tex kommer vilt som älg och rådjur, men även insekter som kräver solbelysta miljöer att minska. Den här typen av konsekvenser tar utredningen heller inte belyst.

Sverige har gjort ett antal internationella överenskommelser om att vi – och andra länder – ska genomföra många åtgärder för att säkerställa den biologiska mångfalden, klimatet osv. På liknande sätt har EU tagit tag i den här taktipinnen med att säkerställa att vi vårdar vårt arv. De övergripande målen för dessa överenskommelser är nödvändiga och viktiga. En hel del text i utredningen är om dessa överenskommelser och riktlinjer. Delar av dessa mål och överenskommelser är motstridiga och just nu arbetar våra myndigheter bla med hur dessa ska implementeras på bästa sätt för att på ett rimligt sätt nå målen. I och med att det i många avseenden inte är självklart hur det ska ske anser vi att det är naturligt att som enskild markägare avvakta till Naturvårdsverk, Skogsstyrelse med flera satt ner foten om hur arbetet ska bedrivas.

Vilka är vi??

Sveriges Häradsallmäningsförbund organiserar Sveriges Häradsallmänningar – drygt 60 stycken på totalt 120.000 ha. Häradsallmänningar är av skogs- och jordägare i en bygd gemensamt ägd skog. Häradsallmänningarna har funnits i mer än 1.000 år och regleras i ”Lag (1952:166) om häradsallmänningar”.

Lagen är i många avseenden mycket speciell och delar är nästan otidsenligt. Lagens nuvarande skrivning innebär bland annat att Häradsallmänningarna kommer att finnas kvar för all framtid.

Häradsallmänningarna har i många sammanhang (tex hos Skatteverket och Lantmäteriet) en speciell och egen ställning. Det totala förmögenhetsvärdet för alla Sveriges Häradsallmänningar är i storleksordning knappt 15 miljarder SEK.

Örebro 2025-02-24

Med vänlig hälsning

Erik Petré
Sekreterare i Sveriges Häradsallmäningsförbund